

Лист до Олекси Грищенка

Далекий Приятелю!

Пишу Вам листа, надіючись, що його мені може видрукувати та одно із чисел «Назустрічі» Вас десь таки стріле. Бо писати Вам звичайного листа годі. Просто тому, що не знати, куди його адресувати. Весною Ви були в Голяндії і звідтіля ми, львовяни, дістали від Вас листівку із Франсом Гальсом, де однаково замашисто покладена печатка рекомендувала нам *iist suiker* — «їжте дукор». Літом Ви були мабуть у Парижі. Журнали, що їх я Вам післав восени до Кань, де Ви у стіп Морських Альп маєте свою генеральну квартиру, зловили Вас у Мадріті, про що мене Ви й повідомляєте тепер. А що на листівці печатка з Толедо, сподіюся, що Вас там у Толеді немає. Все ж, зваживши тіперішні чудові еспанські відносини, надіюсь, що Ви Еспанії не покинули, хоч, по всій імовірності, не кидаєте бомб під старі катедри ані не підстрілюєте поліцай і національних гвардійців, причаївшись у вікні за власним станком, де Ви певне саме закінчили малювали червоні (як еспанські революційні пропори) гомари й зеленкаві устриці, що як відомо нам малярам, і дають чудові колористичні симфонії, яких не відчувають навіть справжні смакуни, сприймаючи ті реці не очима, а власним піднебінням.

Думаю, що можете собі уявити тепер вираз обличчя головного редактора, що мені поручив поінформувати читачів його журналу про Ваше мистецтво, за яким ми всі так дуже слідкуємо й радімо кожним Вашим успіхом. Виж нині в нас один із тих амбасадорів, що раз у мансарді 15-ої париської дільниці, раз як мандрівний голляндець, репрезентують наше ім'я в так зв. культурному світі. Я взявшись до Вашої творчості занадто теоретично, незалежно від того, що захоплюються Вашим мистецтвом зовсім безпосередньо. Але в нас, галичан, мистецькі теорії не в моді й писати про

них — значить писати для декількох одиниць, що, так сказати професійно, такими немодними справами цікавляться. Зате, якби Ви змогли собі уявити, як чудово ми виспеціялізувались у мистецькій контрабанді!

Бачите, для мене особисто Еспанія є країною мрій. Про Толедо знаю стільки, що в ньому є великий міст і замок нагорі. Про Мадрид і того сказати годі. Все, що знаю про Еспанію, це радше відчуття її духа через літературу й мистецтво. Я не дивуюсь, що листівка, що Ви мені це надіслали, є з Греком. Поправді (не загадуючи Веляскеса), Греко і ще Гоя — це й є для маляра ціла Еспанія. І спеціально для маляра. Чи ж Греко не є зовсім модерним мистцем, що випередив надовго свій час, сприймаючи дійсність передусім інтуїцією й завжди підкреслюючи лише духовість? Чи ж не можна до нього прикладти слів Берна, що «старе мистецтво матеріалізувало духове, а нове одухотворює матерію»? І чи ж у літературі й мистецтві цієї країни не виступає вона справжня: палка, залита лявиною гарячих барв та контрастів, де на тлі чудової природи люди у вільний від конечної для прожитку праці час роблять революції, там, де виростає спеціальна людина, якої ми ні в зуб не розуміємо? Де все занадто розмашисте, почавши від гіперідеаліста Дон Кіхота, аж до такого самого матеріаліста як Санчо; де релігійний фанатизм середнівіччя висловлювався інквізиціями, щоб нині так само фанатично нищила бомбами всі ознаки католицизму; де вкінці є спеціальне мистецтво, що знайшло свій вислів у Греко і в архітектурі, де конвульсійні форми барока як неможна краще ілюструють цю незвичайну вибуялу духовість Еспанії. І Вам зовсім не дивно стає, коли на цьому тлі пригадаєте собі постать хочби Пікаса, що мав відвагу деструвати французьке мистецтво до меж, до яких не відважився ніякий француз, який гордиться тим, що він існій і єдиний справжній спадкоємець «галійського духа» романської культури, тієї, що виросла з грецької, з культури народу, про який Гете писав, що він найкраще із усіх проснів сон про красу.

Зваживши це тло, сподіюсь, що в Еспанії почуваетесь гарно. Даруйте, що може це занадто безцеремонно з моого боку, але зваживши, що Ви у Франції волієте дики околиці півдня від класичних пейзажів над Сеною й Льоарою, я певний, що власне неспокійна й дика природа Вам потрібна для творчості так, як петругові бистра течія для існування. Оцеж і думаю, що Еспанія, що має стільки з мавретанського сходу, Вам близька.

Мені пригадується, що кілька літ тому один із видатних фран-

цузьких критиків, із тих гостроязичних, справжній галієць Paul Fierens назвав з приводу виставки в галереї Дрюе Ваше мистецтво мазаниною. Цим, розуміється, нікого не здивував, а тим більш Вас, що засвоївши собі всі тонкості поезанівського французького мистецтва, лишились із своєю східною, такою екзотичною для француза вибуховістю, чужим для того комплексу, що воліє в мистецтві досконалість від сили (щоб бути справедливим: досконалість є теж силою) й де щойно флямандці, Van Gogh і Верхарн, показали французам це друге. Отож і не дивуюсь, що ви тікаєте із прегарної Франції, якої підсоная має стільки спільногого із нашою рідною країною, так, як колись шукали нових країн Ваші предки: чумаки й, ще давніш, у темряві історії, козаки, із тих, що штурмували Сарагосу. І розумію, що Ви інакшим бути не можете, бо це у Вашій вдачі, а Ви, як справжній мистець, живете одним ритмом з природою та всією її змінністю. Ви ту природу кохаєте, за те, що вона така ріжноманітна — й водночас ненавидите за те, що вона від нас сильніша. Але між цими двома станами душі рождається мистецтво і Ви, що кохаєте все: траву, хмари, гори, дерева, море, що бе в скелі, і самі скелі, — даєте кожен свій малюнок як радісний крик перемоги над цією природою.

Не знаю, де Вас застане цей лист. Може в Еспанії буде до цього часу вже знову король, або комуністична республіка. Там усе можливе. Можливе теж, що обізветесь зовсім не з Еспанії, а як минуліх років, — з Португалії або Корсики та передадесь нам на одній із львівських виставок хоч трохи барв та аромату цих країн. А як ні — то хай бомба розірве ту Еспанію!

Привіт від себе й численних відомих та ще більш невідомих друзів.

С. Г.

Львів, у грудні 1933.